

STRUKTURNE SPREMEMBE MARIBORSKEGA GOSPODARSTVA PO LETU 1991

Lučka Lorber

Dr., diplomirana geografinja, docentka
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Mariboru
Koroška cesta 160, SI - 2000 Maribor, Slovenija
e-mail: lucka.lorber@uni-mb.si

UDK: 911.3:338.2(497.4 Maribor)

COBISS: 1.01

Izvleček

Strukturne spremembe mariborskega gospodarstva po letu 1991

Prispevek obravnava strukturne spremembe mariborskega gospodarstva v tranzicijskem obdobju in v času pridruženja Slovenije skupnemu evropskemu trgu. Poudarek je dan posledicam negativne deindustrializacije. Ob prvih znakih krize v nosilnih proizvodnih dejavnostih je prišlo do velikega števila brezposelnih in padca dohodka mariborskega gospodarstva v bruto nacionalnem dohodku države. Z analizo gospodarskih strukturnih sprememb v obdobju 1991 – 2004 ugotavljamo, da je ključni razlog zaostajanja razvoja mariborskega gospodarstva v nizkem investicijskem vlaganju, ki dosega v tem obdobju okoli 90 odstotkov republiškega povprečja. Gospodarsko rast je zavirala tudi nizka dodana vrednost na zaposlenega, neustrezna demografska slika prebivalstva in pomanjkanje gospodarske strategije mesta.

Ključne besede

strukturne spremembe mariborskega gospodarstva, negativna deindustrializacija, gospodarske dejavnosti, lisbonska strategija

Abstract

Structural changes of Maribor economy after year 1991

The article deals with structural changes of Maribor economy in the transition period and during the time of Slovenia's joining to the Common European Market. Emphasis is given to the effects of negative deindustrialization that the city has gone through in the process of transition to market economy. Together with the first signs of crisis in leading manufacturing activities there was a large number of the unemployed and decrease in income of Maribor economy in the gross domestic product of the state. Based on the analysis of the economic structural changes during the period between years 1991 and 2004 it can be established that the key reason for stagnant development of the Maribor economy lies in low investment rates that reached merely 90 per cent of the republic average in that period. Economic growth was hindered also by low added value per employee, inadequate demographic picture of the population and the lack of economic strategy of the city.

Key words

structural changes of Maribor economy, negative deindustrialization, economic activities, Lisbon strategy

Uredništvo je članek prejelo 4.9.2006

1. Industrijski razvoj v Mariboru

Industrijski razvoj v Sloveniji je bil v tesni soodvisnosti od razvoja v Avstro-Ogrski državi, čeprav je Slovenija z nastopom industrijske dobe že imela nekatere pomembne rudnike in manufakturne delavnice. Industrializacija je vplivala na proces deagrarizacije podeželja in urbanizacije naselij¹. Med večjimi slovenskimi mesti tistega obdobja je najmočnejšo industrializacijo doživel Maribor².

V manufakturno-industrijskem obdobju je bilo v Mariboru nameščenih 19,1 % vseh podjetij slovenskega prostora. Prevladovala je predelovalna in lahka industrija, ki je nastajala na osnovi skromnih virov naravnih surovin, delovne sile in tradicije. V podjetjih je prevladoval tuj kapital, ki je imel svojega lastnika pretežno v središčih na Dunaju, Gradcu in v Trstu.

V obdobju po prvi svetovni vojni od leta 1918 do leta 1945 se je v novonastali državi razvoj industrije preusmeril iz živilske, usnjarske in lesne na tekstilno in kovinsko industrijo. Maribor je postal prvo jugoslovansko središče tekstilne in kovinske industrije³. Na osnovi razvoja klasičnih industrijskih panog so se oblikovale tudi prve industrijske cone Melje, Tezno in Studenci. Intenzivnejši proces industrializacije je zavirala šibkost slovenskega kapitala, interesi tujega kapitala in splošna družbeno-gospodarska kriza v Jugoslaviji. V tem obdobju je začelo obratovati trinajst industrijskih obratov ali 23,6 % vseh, ki so bili delujoči še leta 1991.

Po drugi svetovni vojni, v socialistično administrativno-centralističnem obdobju (1945 – 1952), je sledil najintenzivnejši gospodarski razvoj mesta. V letih med 1946 in 1948, je bilo nacionaliziranih šestdeset večjih in manjših industrijskih podjetij⁴. Elektrifikacija in razvoj hidroenergetskega sistema na Dravi sta omogočila povečanje proizvodnje zmogljivosti in razvoj novih industrijskih panog. Do leta 1952 se je v mestu razvilo trinajst industrijskih panog. Vodilno vlogo je leta 1952 prevzela kovinska industrija z 48,2 % vseh industrijskih delavcev, tekstilna industrija pa je s 33,6 % delavcev ustvarila največji delež narodnega dohodka mestne industrije. Sledili sta lesna industrija s 6,2 % ter proizvodnja in predelava električne energije s 3,8 % zaposlenih v mariborski industriji. V družbeno-ekonomskih razmerah tega obdobja je nastala v Mariboru izrazito enostranska gospodarska struktura s poudarkom na proizvodnji prometnih sredstev, sredstev za delo, investicijske opreme in tekstila.

Mariborska industrija je v šestdesetih letih dosegla zrelo stopnjo razvoja. Na prvem mestu so bile še vedno kovinska s 45,0 %, tekstilna z 19,8 % in elektrotehnična industrija z 9,5 %. Pojavile so se tri nove industrijske panoge: barvna metalurgija, industrija gradbenega materiala in proizvodnja naftnih derivatov. Povojni industrijski razvoj je temeljil v glavnem na širitvi tradicionalnih industrijskih panog.

V času samoupravnega gospodarjenja (1952 – 1989) je država s svojo politiko posegala v organizacijo poslovnih sistemov. Ekonomska politika socialističnega sistema ni dopuščala pravočasnega prestrukturiranja klasične

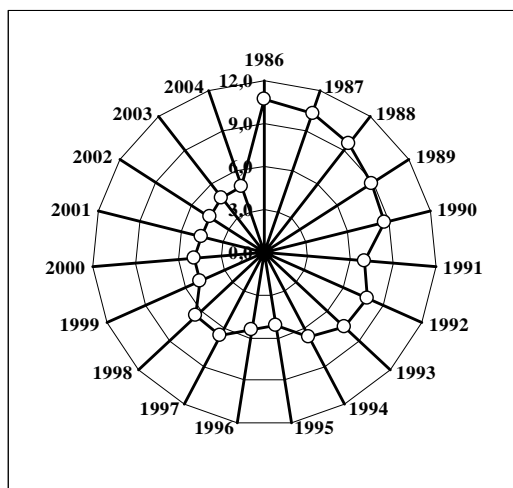
industrije v Mariboru, v skladu z zahtevami tržnega gospodarstva in novih ekonomij, ki so se začele razvijati v evropskem prostoru v 60-ih letih.

V sedemdesetih letih je mariborska industrija prišla v fazo stagnacije in zaostajanja za slovenskim razvojem. Zniževala so se vlaganja v investicije, značilna je bila zaprtost in razdrobljenost industrijskih podjetij in njihova tehnološka zastarelost⁵.

Osemdeseta leta pomenijo za mariborsko gospodarstvo nazadovanje, kar se kaže v zaustavljeni rasti prebivalstva, v zmanjševanju števila delovnih mest, v padcu deleža družbenega proizvoda in v stopnji novih investicij, ki je bila pod republiškim povprečjem.

2. Prikaz in analiza stanja gospodarskih dejavnosti po letu 1991

Z osamosvojitvijo Slovenije, z razpadom enotnega jugoslovanskega trga in z izgubo vzhodnega trga (SEV) ter s prehodom na tržno gospodarstvo so stari industrijski kraji doživeli gospodarsko krizo. Maribor, ki je predstavljal enega najmočnejših industrijskih centrov v Sloveniji in v bivšem jugoslovanskem prostoru, se je že dalj časa nahajal v krizi, ki je zahtevala celovito družbeno in gospodarsko prestrukturiranje. Mariborsko gospodarstvo je doživelo nagel padec industrijske proizvodnje ob koncu 80-ih let zaradi nepripravljenosti na družbene in gospodarske spremembe, ki so sledile. Struktura mariborske industrije je temeljila na kapitalno dragi in dohodkovni skromni strukturi. Skoncentrirana je bila v gigantih, ki so dosegli višek učinkovitosti v šestdesetih letih. Po tem obdobju je sledil stalen padec delež mariborskega družbenega produkta v družbenem produktu Slovenije.

Slika 1: Delež prihodkov mariborskega gospodarstva v prihodkih RS v obdobju 1986 – 2004.

Vir: SDK, APP, APPI, AJPES, lastni izračuni.

Mariborska občina je še leta 1986 ustvarjala 11,0 % vseh prihodkov znotraj slovenskega gospodarstva. Največji padec je mariborsko gospodarstvo

doživelo v obdobju od konca osemdesetih let do osamosvojitve Slovenije l. 1991. Šele za obdobje po letu 2002 lahko govorimo o počasnem oživiljanju mariborskega gospodarstva, ki pa je še vedno prepočasno, da bi bistveno vplivalo na izboljšanje socio-ekonomskih razmer na območju mariborske občine.

Vzroke krize mariborskega gospodarstva sredi osemdesetih lahko analitično opredelimo z neustrezno sestavo gospodarskih dejavnosti⁶. Več kot 60,0 % dohodkov je takratno mariborsko gospodarstvo ustvarilo s predelovalnimi dejavnostmi, kjer sta imeli vodilno vlogo proizvodnja vozil in tekstilna industrija. S krizo v teh dveh panogah je prišlo do resnih težav v mariborskem gospodarstvu. Ob razpadu jugoslovanske države je velik del trga izgubila predvsem proizvodnja investicijske opreme in tekstila.

Po letu 1991 je prišlo v mariborskem gospodarstvu do velikih sprememb v strukturi gospodarskih podjetij, v strukturi prihodkov gospodarstva in v proizvodnji po dejavnostih.

Preglednica 1: Gibanje deleža prihodkov posameznih dejavnosti mariborskega gospodarstva.

Dejavnost	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Industrija	60,4	49,9	45,5	44,2	41,3	40,3	37,0	38,2	36,1	31,0
Gradbeništvo	7,9	8,3	6,7	6,9	6,7	7,5	7,9	6,8	6,6	6,2
Promet in zveze	3,2	4,0	3,7	3,9	2,2	1,6	6,7 ⁷	7,2	6,9	7,4
Trgovina	23,0	28,0	29,2	26,9	31,5	26,2	24,1	29,8	28,6	30,1
Finančne storitve	1,4	3,8	8,5	10,0	9,5	16,2	15,9	15,3	17,8	12,3
Ostalo	4,1	6,0	6,7	8,1	8,8	8,2	8,4	2,7	4,0	13,0

Vir: SDK, APP, APPI, AJPES, MOM – oddelek za gospodarstvo.

Delež industrije v prihodku mariborskega gospodarstva je strmo padal v obdobju od 1989 do 1991 in zmerneje v obdobju po letu 1991. Padeč industrijske proizvodnje ima odločilno vlogo v gospodarskem nazadovanju Maribora. Najmanjši padeč v prihodkih gospodarstva je Maribor doživel leta 1993. Rezultat relativno nizkega padca dohodka v slovenskem gospodarstvu je bila rast dohodka trgovine. Po letu 1993 beleži rast dejavnost finančnih storitev, kar je v veliki meri posledica aktiviranja večjega števila malih podjetij, ki so potrebovala finančni servis⁸. Odstopanje od normalne rasti prihodka dejavnosti promet in zveze v letu 1995 je posledica prenosa sedeža Pošte Slovenije iz Ljubljane v Maribor.

Preglednica 2: Struktura prihodkov mariborskega gospodarstva.

Standardna klasifikacija dejavnosti		Prihodki Delež v %					
		1997	1998	1999	2000	2001	2003
A	Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8
B	Ribištvo	0,1	0,1	0,1	0	0	0,0
C	Rudarstvo	0,1	0,3	0,3	0,1	0	0,0
D	Predelovalne dejavnosti	30,6	29,8	28,4	28,8	30,1	30,8
E	Oskrba z elektriko, plinom in vodo	8	9,3	8,7	8,7	9,3	9,2
F	Gradbeništvo	7,2	6	7,3	7,9	8,2	6,3

Preglednica 2: (nadaljevanje)

Standardna klasifikacija dejavnosti		Prihodki					
		Delež v %					
		1997	1998	1999	2000	2001	2003
G	Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe	31,1	29	28,5	27,5	26	27,0
H	Gostinstvo	1,2	1,5	1,4	1,5	1,3	1,3
I	Promet, skladiščenje in zveze	7,4	8	8,6	9,4	9,9	10,0
J	Finančno posredništvo	1,3	1,7	1,7	2,8	1,8	1,3
K	Poslovanje z nepremičninami najem in poslovne storitve	10,2	11,6	12	10,5	10,5	11,1
M	Izobraževanje	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
N	Zdravstvo in socialno varstvo	0,7	0,9	1,1	1	1,1	0,3
O	Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti	1,3	0,9	1	0,9	0,9	1,7

Vir: APPI, AJPES, MOM-Oddelek za gospodarske dejavnosti.

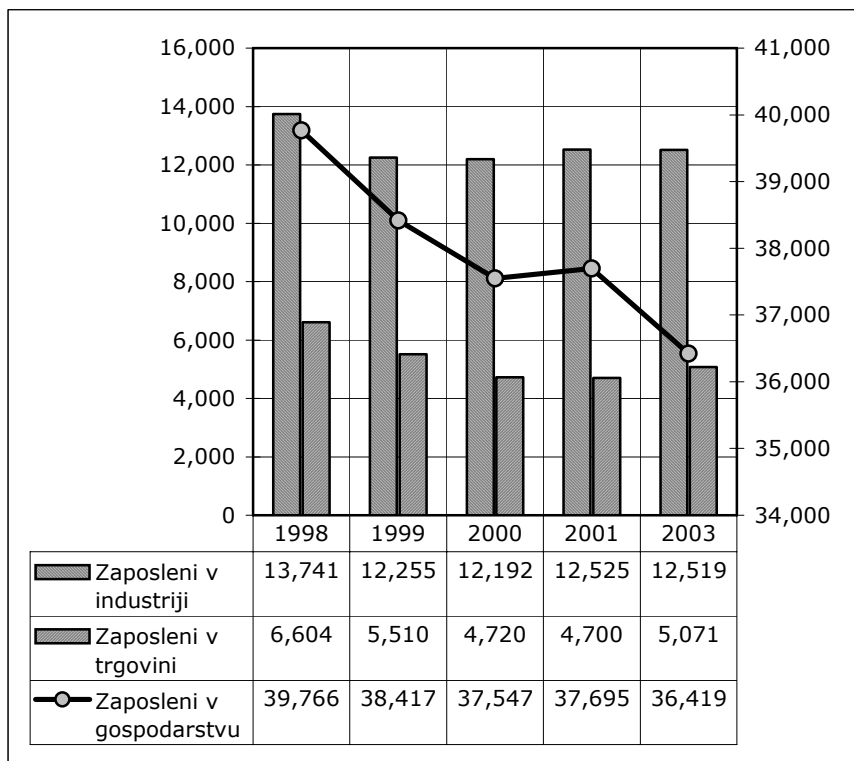
Leta 1995 je prišlo do spremembe v klasifikaciji dejavnosti. Spremembe zajemanja statističnih podatkov vplivajo na delna odstopanja v zbirnih podatkih. Sam vpliv ni tako pomemben, da ne bi mogli razbrati dolgoročnih trendov in analizirati njihovega vpliva na gospodarske razmere v občini Maribor⁹. Če ne upoštevamo sprememb v zajemanju podatkov zaradi teritorialnih sprememb občine Maribor lahko hitro pridemo do napačnega zaključka, da so razmere v mariborskem gospodarstvu še slabše kot v resnici. Za obdobje od leta 1998 do 2003 lahko trdimo, da je prišlo do umirjanja stanja na področju gospodarskih razmer in da v zadnjih letih beležimo rahlo rast.

Preglednica 3: Število brezposelnih, delež brezposelnih žensk v obdobju 1989 – 1997.

Maribor	Vsi	%	Ženske	%
1989	4.751	5,0	2.190	46,1
1990	6.628	8,1	3.019	45,5
1991	9.184	11,7	4.076	44,4
1992	13.155	17,1	5.875	44,7
1993	15.786	21,0	7.090	44,9
1994	15.388	21,6	7.176	46,6
1995	15.681	22,4	7.618	48,6
1996 ¹⁰	16.271	23,4	7.867	48,3
1997 ¹¹	15.999	24,1	7.936	49,6

Vir: Lorber, L. 1999: *Procesi prestrukturiranja mariborske industrije in njihov vpliv na transformacijo prostora*. Doktorska naloga, PMF, Zagreb.

Število brezposelnih mariborskega gospodarstva je naglo naraslo po letu 1989, ko je prišlo do hitrega nazadovanja mariborske industrije. Delež brezposelnih se je gibal med 22,0 % do 23,9 %, medtem ko je znašalo republiško povprečje 14,0 %.

Slika 2: Gibanje zaposlenih v gospodarstvu, predelovalnih dejavnostih in trgovini.

Vir: APPI, AJPES, MOM-Oddelek za gospodarske dejavnosti.

Ti podatki potrjujejo krizo mariborskega gospodarstva, še posebej industrije. Delež dolgotrajno brezposelnih je znašal 68,1 %, kar je bilo za 10,0 % nad republiškim povprečjem.

Preglednica 4: Stopnja registrirane brezposelnosti po občinah UE Maribor.

Občina	12/1999	12/2000	12/2001	12/2002	12/2003	12/2004	05/2005
Duplek	21,9	19,2	18,2	15,8	14,0	12,4	11,6
Hoče	17,5	15,2	15,7	14,1	11,9	11,1	10,2
Maribor	22,1	20,5	20,1	19,2	17,6	16,1	15,3
Rače	18,9	16,0	16,6	14,1	13,5	11,8	10,5
Fram	19,0	17,0	17,3	15,3	13,4	12,9	12,0
Starše	18,8	17,6	17,5	15,8	14,3	13,2	11,2
Podravje	20,6	18,7	17,9	-	-	14,6	-
Slovenija	13,6	12,2	11,6	-	-	10,6	-

Vir: ZRSZ - območna služba Maribor.

Stopnja registrirane brezposelnosti je zelo skrb zbudajoča predvsem za mariborsko občino, saj je nad regionalnim povprečjem in skoraj 50,0 % nad

republiškim povprečjem. Statistično naj bi se stanje precej izboljšalo ob preloma tisočletja. Vendar gre del zmanjšanja na račun javnih del in spremenjene metodologije statističnega zajemanja podatkov ter interpretacije podatkov.

3. Strukturne spremembe znotraj predelovalnih dejavnosti

Glede nato, da je prihodek mariborskega gospodarstva temeljil na prihodkih predelovalnih dejavnosti je razumljivo, da so posledice nazadovanje tesno povezane s strukturnimi spremembami znotraj predelovalnih dejavnosti.

Preglednica 5: Gibanje deleža prihodkov predelovalnih dejavnosti mariborskega gospodarstva.

Dejavnost	1987	1988	1989	1990	1991	1994	1995	1996	1997	1998
115 - DM	34,9	32,9	27,4	29,7	26,8	14,8	3,1	3,8	5,8	7,3
113 - DJ	7,9	6,4	6,4	8,5	9,8	10,8	7,1	8,8	9,4	9,8
125 - DB	9,9	10,6	14,1	11,5	10,5	15,7	13,6	9,9	9,2	8,8
117 - DL	6,2	6,2	6,4	4,9	4,3	8,3	9,2	10,5	11,0	10,6
130 - DA	6,7	6,6	6,7	6,5	8,6	16,2	17,1	17,8	15,3	14
Ostalo	34,4	37,7	39,0	38,9	40	34,2	49,9	49,2	49,3	49,5

Vir: SDK, APP, APPI, AJPES, MOM - oddelek za gospodarstvo, lastni izračuni.

Glavni pretres v mariborskih predelovalnih dejavnostih se je zgodil v obdobju nekaj let pred osamosvojitvijo in prva leta po njej. Tako je značilno, da je mariborsko gospodarstvo doživelo šok že z letom 1988, ki ga štejejo kot leto odločilnih političnih dogodkov, ki so pripeljali do razpada Jugoslavije. Drastično je pričel padati delež proizvodnje v sektorju proizvodnje vozil. Jugoslovanska vojska je leta 1988 skoraj v celoti prenehala kupovati pri mariborskih podjetjih. Z osamosvojitvijo je Slovenija izgubila še civilni del jugoslovanskega tržišča in s tem je bil propad napačno vodenih in državno privilegiranih podjetij neizbežen.

V 80. letih je bila najpomembnejša dejavnost proizvodnja vozil, ki je leta 1987 prispevala 34,9 % prihodka mariborske industrije. Zaradi izgube trga je njen delež strmo padal. Ta padec je v absolutnem znesku še veliko večji, saj se je industrijska proizvodnja v Mariboru v tem obdobju zmanjšala za 42,0 %. Druga najpomembnejša dejavnost je bila proizvodnja tekstilne preje in tkanin, ki je bila v prihodkih udeležena z 10,0 %.

Pomanjkanje propulzivne¹² industrije je imelo za posledico nagel padec prihodkov mariborskega gospodarstva. Proces notranjega prestrukturiranja proizvodnje mariborskega gospodarstva poteka zelo počasi. Tradicionalne industrijske dejavnosti, kot so proizvodnja prometnih sredstev¹³, tekstila¹⁴, elektro naprav¹⁵ in strojogradnje¹⁶, so doživele velik padec proizvodnje. Te industrijske dejavnosti so imele svoj trg v bivšem jugoslovanskem prostoru in so imele posebne ugodnosti tako na državnem kot lokalnem nivoju. Delež vlaganj v raziskave in razvoj ter v posodabljanje proizvodnje¹⁷ ni bil zadosten. Probleme so poskušali reševati v proizvodnji prometnih sredstev s subvencijami.

Maribor ni znal izkoristiti prednosti svoje geografske lege in privabiti tujega kapitala, ki bi v tistem času lahko ublažil nakopičene gospodarske težave.

Eden izmed razlogov, da povezave s tujim kapitalom niso bile uspešne, je bil tudi državni intervencionizem. Dotacije za ohranjanje delovnih mest so imele ravno nasprotni učinek od pričakovanega. Državne subvencije so se porabile za sanacijo likvidnosti in za plače zaposlenih. Vodstvo podjetij je zavzelo stališče "glej in čakaj" in je pričakovalo rešitev od države. Lokalna skupnost je bila brez idej soočena s hitrim naraščanjem števila brezposelnih in padcem družbenega proizvoda, pričakovala je rešitev od države, ki je prevzela model pomoči gospodarstvu "up – to bottom" (Parker 2000) in s tem sicer blažila trenutne socialne napetosti, srednjeročno pa vplivala na nadaljnji propad mariborskih proizvodnih dejavnosti.

Preglednica 6: Zaposleni po proizvodnih dejavnostih mariborskega gospodarstva v obdobju 1994–1997.

Dejavnost	1994		1995		1996		1997	
	Zaposleni	%	Zaposleni	%	Zaposleni	%	Zaposleni	%
DA	2.122	12,4	2.156	13,6	2.219	14,8	1.736	11,6
DB	4.349	25,3	3.545	22,4	3.039	20,2	2.829	18,8
DL	1.473	8,6	1.445	9,1	1.426	9,5	1.490	9,9
DM	1.285	7,5	1.738	11,0	1.444	9,6	1.485	9,9
DK	2.086	12,1	1.806	11,4	2.150	14,3	2.268	15,1
DJ	2.234	13,0	1.731	10,9	1.564	10,4	1.568	10,4
DG-DH	891	5,2	938	5,9	904	6,0	873	5,8
Drugo	2.730	15,9	2.457	15,5	2.284	15,2	2.764	18,4
Skupaj	17.170	100,0	15.816	100,0	15.030	100,0	15.013	100,0

Vir: Lorber, L. 1999: Procesi prestrukturiranja mariborske industrije in njihov vpliv na transformacijo prostora. Doktorska naloga, PMF, Zagreb.

Za obdobje med leti 1994 in 1997 je bilo značilno upadanje števila zaposlenih. Največje pretese je doživela tekstila dejavnost s stečajem MTT v Melju in Taboru. Indeks_{1997/1994} je na nivoju Maribora znašal 65 oziroma 87 na občinskem nivoju.

Iz podatkov je razvidno, da v zadnjih letih najslabše kaže proizvodni dejavnosti DA¹⁸ - Proizvodnja živilskih proizvodov, pijač in proizvodnja krmil ter DB - Proizvodnja preje in tkanin ter proizvodnji končnih tekstilnih izdelkov. V letu 2005 je prišlo do izgube delovnih mest v obeh dejavnostih saj je delež prihodkov v primerjavi s številom zaposlenih močno padel. Podatki za tekstil kažejo, da bo prišlo do množičnega odpuščanja delovne sile v tej dejavnosti. Pričakujemo lahko izgubo do 40 % ali 400 – 500 delovnih mest kar pomeni izgubo okoli 3,5 % delovnih mest v predelovalnih dejavnostih.

Zanimiva je primerjava med podatki za Slovenijo in Maribor. Leta 1999 je bil delež prihodkov živilske dejavnosti mariborskega gospodarstva (13,6 %) za odstotno točko nad republiškim povprečjem (12,7 %). Indeks_{2004/1999} je v deležu dohodkov za Maribor znašal 62 (Slovenija 77,7), pri številu zaposlenih pa 82,7 (Slovenija 93,0).

V tekstilnih dejavnostih je bil leta 1999 delež prihodkov znotraj mariborskega gospodarstva (7,1 %) za pol odstotne točke nad republiškim povprečjem (6,6 %). Indeks_{2004/1999} je v deležu dohodkov za Maribor znašal 64,5 (Slovenija 105,0), pri številu zaposlenih pa 75,0 (Slovenija 74,0). Iz teh podatkov je razvidno, da se kljub težavam panoge, slovenska tekstilna in oblačilna

dejavnost bolje prilagajata zahtevnim globalnim razmeram trga kot mariborska.

Preglednica 7: Delež dohodka in zaposlenih po kriznih proizvodnih dejavnostih mariborskega gospodarstva v primerjavi s trendi v državi.

	Dejavnost	1999		2000		2001	
		MB	SLO	MB	SLO	MB	SLO
Dohodki %	DA	13,7	12,7	11,3	11,6	8,3	11,4
	DB	7,1	6,6	6,5	7,8	6,6	8,7
	DA+DB	20,8	19,3	17,8	19,4	14,9	20,1
Zaposleni %	DA	11,0	9,3	11,3	9,2	9,1	9,3
	DB	12,0	13,9	8,5	12,9	9,5	12,4
	DA+DB	23,0	23,2	19,8	22,1	18,6	21,6

	Dejavnost	2002		2003		2004	
		MB	SLO	MB	SLO	MB	SLO
Dohodki %	DA	7,2	11,1	8,5	10,1	7,4	9,9
	DB	6,5	7,8	5,7	7,5	4,6	7,0
	DA+DB	13,7	18,9	14,2	17,6	12,0	16,9
Zaposleni %	DA	9,4	9,1	10,3	8,1	9,1	8,7
	DB	11,4	11,6	10,2	11,1	9,0	9,3
	DA+DB	20,8	20,7	20,5	19,3	18,1	18,0

Vir: AJPES, september 2005, lastni izračuni.

Preglednica 8: Delež dohodka in zaposlenih pri uspešnih proizvodnih dejavnostih mariborskega gospodarstva v primerjavi s trendi v državi.

	Dejavnost	1999		2000		2001	
		MB	SLO	MB	SLO	MB	SLO
Dohodki %	DJ	15,2	12,5	17,3	13,6	18,7	13,8
	DK	12,4	9,9	13,3	9,6	14,5	9,5
	DL	12,1	10,8	13,2	11,1	13,5	11,4
	DJ+DK+DL	39,7	33,1	43,7	34,3	46,7	34,8
Zaposleni %	DJ	16,3	13,3	21,2	14,2	21,7	14,8
	DK	10,3	10,2	10,6	10,4	10,6	10,4
	DL	11,9	11,7	12,8	12,3	12,2	12,6
	DJ+DK+DL	38,5	35,2	44,6	37,0	44,5	37,8

	Dejavnost	2002		2003		2004	
		MB	SLO	MB	SLO	MB	SLO
Dohodki %	DJ	18,1	13,5	20,8	14,1	22,9	15,0
	DK	13,3	9,9	13,1	10,5	13,2	10,5
	DL	14,5	11,8	13,9	10,9	14,1	11,2
	DJ+DK+DL	46,0	35,2	47,8	35,5	50,3	36,7
Zaposleni %	DJ	19,6	15,0	23,0	15,0	24,4	15,3
	DK	13,2	10,7	11,8	11,3	12,3	11,4
	DL	12,3	12,8	12,1	12,4	11,9	13,1
	DJ+DK+DL	45,1	38,4	46,8	38,7	48,7	39,8

Vir: AJPES, september 2005, lastni izračuni.

Število zaposlenih v predelovalnih dejavnostih mariborskega gospodarstva se je v zadnjem obdobju ustalilo in variira med 12 100 do 12 500 zaposlenimi. Poleg propadajočih in stagnantnih dejavnosti beležimo pozitivne premike v dejavnostih predelave kovin, strojogradnji in proizvodnji električnih strojev in aparatov. Predvsem v dejavnosti predelave kovin prihaja do hitre rasti, tako

dohodkov kot števila zaposlenih. Indeks_{2004/1999} je v deležu dohodkov za Maribor znašal 150,0 (Slovenija 120,0), pri številu zaposlenih pa 149,7 (Slovenija 115,0). Iz teh podatkov je razvidno, da je storilnost in s tem povezana dodana vrednost krepko pod republiškim povprečjem in da je socialna nota pri zaposlovanju še vedno močno prisotna.

4. Investicijska vlaganja in dodana vrednost na zaposlenega

Gospodarska gibanja so v neposredni odvisnosti od deleža investicij. Za okolja, kjer je delež investicij nad republiškim povprečjem lahko govorimo o dinamičnem razvoju. Vse investicije ne prinašajo istih učinkov in sorazmernega dviga deleža prihodkov. Vendar primerjava deleža investicij na zaposlenega z deležem prihodkov¹⁹ mariborskega gospodarstva v prihodkih RS v obdobju 1986 – 2004 kaže, da obstaja neposredni vpliv med povečanim vlaganjem in rastjo prihodkov.

Preglednica 9: Delež investicij na prebivalca in zaposlenega v primerjavi s slovenskim povprečjem.

Leto	Maribor		Podravje		Osrednja Slovenija	
	Na prebivalca	Na zaposlenega	Na prebivalca	Na zaposlenega	Na prebivalca	Na zaposlenega
1990	67,1	51,9	-	-	-	-
1991	85,2	67,1	-	-	-	-
1992	76,3	62,0	-	-	-	-
1993	70,6	57,2	-	-	-	-
1994	92,9	77,4	-	-	-	-
2003	114,2	82,3	58,6	68,7	207,2	155,4
2004	118,8	86,6	54,3	62,5	214,1	158,6
SLO = 100						

Vir: Lorber, L.1999: Procesi prestrukturiranja mariborske industrije in njihov vpliv na transformacijo prostora. Doktorska naloga, PMF, Zagreb; UMAR, lastni izračuni.

Da je pred mariborskih gospodarstvom zahtevno obdobje prestrukturiranja, kaže analiza podatkov Slike 3. Zaostajanje za republiškim povprečjem se sicer zmanjšuje, vendar je še vedno za 13,9 odstotnih točk za republiškim povprečjem.

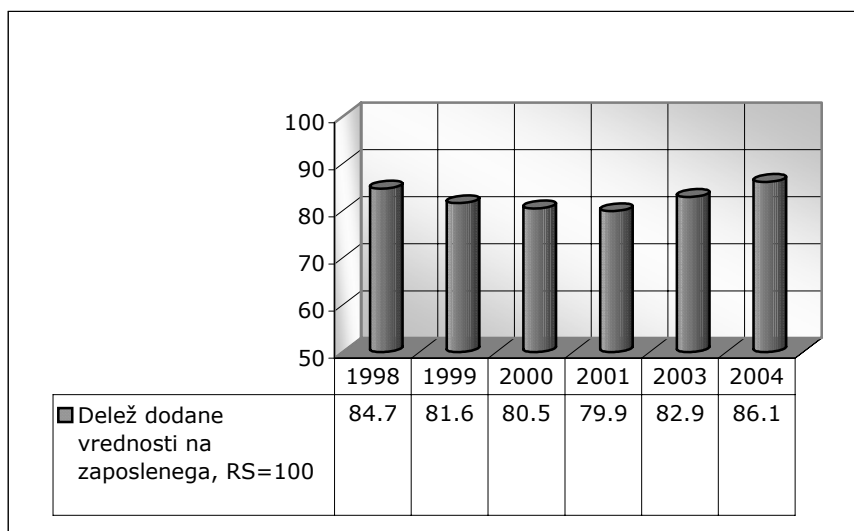
Vzroki za nizko dodano vrednost na zaposlenega so v neustrezni strukturi gospodarskih dejavnosti. Obstoječa delovna zakonodaja onemogoča vodstvom podjetij vodenje aktivne politike zaposlovanja in s tem doseganje optimalnih poslovnih rezultatov.

Kljub rahli rasti prihodkov nad republiškim povprečjem, kaže analiza stanja med prihodki in številom zaposlenih znotraj proizvodnih dejavnosti²⁰, da lahko že leta 2006 pričakujemo nadaljnje izgube delovnih mest v dejavnostih proizvodnje hrane in predvsem tekstilij in tekstilnih izdelkov.

Notranja struktura prihodkov mariborskega gospodarstva kaže na to, da se ponovno koncentrira proizvodnja v treh dejavnostih²¹, ki leta 2004 dosegajo polovico prihodkov znotraj proizvodnih dejavnosti.

Največ prihodkov (22,9 %) ustvarja dejavnost predelave kovin, ki hkrati zaposluje 24,4 % vseh zaposlenih. Mariborsko gospodarstvo, nekoč znano po

velikih in uspešnih podjetjih, se danes ne more pohvaliti z uspešnimi velikimi podjetji z izjemo Mariborske livarne in podjetij v tuji lasti Henkla, Palfingerja in Siemens.

Slika 3: Delež dodane vrednosti na zaposlenega v mariborskem gospodarstvu v obdobju med leti 1998 do 2004.

Vir: SURS, UMAR, lastni izračuni.

5. Zaključek

Mariborsko gospodarstvo v okviru slovenskega vključevanja v skupni evropski trg zaostaja za ciljem Evropske unije, da do leta 2010 aktivno ustvarja »najbolj dinamično, konkurenčno in trajnostno na znanju temelječe gospodarstvo na svetu, ki bo uživalo polno zaposlenost ter ekonomsko in socialno kohezijo«, kot je leta 2000 določila lizbonska strategija. Cilji lizbonske strategije predstavljajo politično usmeritev pri uresničevanju evropske razvojne strategije, ki temelji na gospodarstvu, socialni politiki in okolju za povečanje evropske konkurenčnosti na globalnem trgu. Kljub velikim težavam²² pri uresničevanju teh ciljev EU ne odstopa od ključnih načel, kar pomeni, da tem načelom sledijo tudi nacionalne strategije članic oz. posameznih regij.

Pregled štirinajstih strukturnih kazalnikov, s katerimi Eurostat meri uspešnost izvajanja lizbonske strategije kaže, da je Slovenija po bruto domačem proizvodu na prebivalca in po produktivnosti dela na zaposlenega med uspešnimi novimi članicami, vendar pa na mnogih drugih področjih zaostaja. Najresnejše socio-ekonomske težave v času tranzicije je imela Slovenija v območjih z neustrezno gospodarsko strukturo. Sem sodi tudi mariborsko gospodarstvo, ki se je spopadlo s prestrukturiranjem klasičnih proizvodnih dejavnosti po zakonitostih tržne ekonomije.

Nekoč vodilno gospodarsko in industrijsko središče je bilo v času tranzicije prvo na udaru strukturnih sprememb. Vzrokov za krizo mariborskega gospodarstva je bilo več in vsi niso nastali hkrati:

- zamujen čas nujne posodobitve tehnološkega procesa v 60.letih,
- nizka dodana vrednost na enoto proizvoda,
- čas privatizacije – večinsko notranje lastništvo, ki je izredno razdrobljeno,
- pomanjkanje svežega kapitala, ki bi zagotavljal posodobitev proizvodnje in nove investicije,
- ni prišlo do panožnega povezovanja predelovalnih dejavnosti,
- proizvodnja se ni usmerila v specializirano proizvodnjo,
- počasno odzivanje na zahteve sodobnega globalnega trga,
- podrejenost gospodarskih odločitev političnim odločitvam,
- pomanjkanje sposobne vodstvene strukture,
- dodeljevanje državnih finančnih subvencij, brez predloženih razvojnih strategij, ki bi upoštevale zakonitosti tržne ekonomije,
- nacionalni interesi so prevladali nad nujnimi ukrepi, ki jih zahteva ekonomsko prilagajanje svetovnemu globalnemu trgu,
- mestna politika, ki je zaradi socialne stabilnosti zagovarja ohranjanje delovnih mest za vsako ceno.

Strukturne spremembe mariborskega gospodarstva v tranzicijskem obdobju lahko razvrstimo v tri faze.

Prva faza (1988 – 1995) je predstavljala začetek krize v podjetjih s proizvodnjo gospodarskih vozil, v katero je bila vključena tudi namenska proizvodnja za potrebe jugoslovanske armade. Ta del proizvodnje je bil voden brez upoštevanja tržnih zakonitosti. Leta 1988, ko se je pričela jugoslovanska politična kriza, je jugoslovanska vojska prenehala kupovati namenska vozila. Podjetja niso bila pripravljena na enostransko prekinitev sodelovanja in politična vodstva so verjela v normalizacijo poslovanja in s tem neposredno pripomogla k propadu teh dejavnosti. Vključevanje države v razreševanje problemov je temeljilo na državnih subvencijah, ki so se namenjale za ohranitev delovnih mest oziroma plače delavcev ne pa za prestrukturiranje proizvodnje in iskanje novih strateških partnerjev. Tak pristop državnih intervencij je bil v razvitih gospodarstvih poznan v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Za posledico je imel sprožitev efekta 'glej in čakaj' pri vodstvu podjetij. Uveljavil se je model "top – down", ki je temeljil na osrednji vlogi države in strategiji pasivnega sprejemanja državnih sredstev za ohranjanje obstoječih delovnih mest. Posledica je bila, da je padel delež v prihodkih te dejavnosti od 34,9 % v letu 1987 na 3,1 % v letu 1995.

Druga faza (1992-1996) je pomenila krizo v podjetjih proizvodnje investicijske opreme. Za ta podjetja je bilo značilno, da so v preteklosti delovala pretežno na skupnem jugoslovanskem trgu in skupaj z velikimi državnimi podjetji na tujih trgih tretjega sveta. Jugoslovanski trg in kooperacijske izvozne posle so izgubila z razpadom skupne države. Otežen dostop do finančnega trga je ob izgubi tržišč imel za posledico, da je prišlo do

njihovega propadanja. Hkrati pa so zaposleni ravno iz teh okolij bili nosilci ustanavljanja malih podjetij – tako proizvodno kot storitveno naravnanih.

Tretja faza (1995-2005) predstavlja krizo v podjetjih tekstilne dejavnosti. Ta dejavnost je doživela tri krizna obdobja. Prvo obdobje je bilo leta 1995, ko je bilo ukinjeno več kot 25 % vseh delovnih mest te dejavnosti, v letu 1998 preko 30 % preostalih delovnih mest, tako da je število zaposlenih prvič padlo pod 2000. Zadnja kriza sega v leti 2004 in 2005, ko je bilo dodatno izgubljenih preko 300 delovnih mest. Tekstilna industrija je vezana na ceneno delovno silo in na zaposlovanje žensk. Z globalizacijo trgovine in prehodom na tržno gospodarstvo je bilo neizogibno, da je ta industrijska dejavnost pričela naglo nazadovati in propadati.

Izkušnje so pokazale, da strukturnih problemov mariborskega gospodarstva ni bilo mogoče uspešno reševati le z zunanjimi razvojnimi spodbudami (investicije, državna sredstva, pritegovanje novih podjetij) v skladu z ugotovitvami "top – down" modela (Parker 2000).

Mestu in gospodarskim subjektom manjka razvojna vizija. Strategija "bottom – up" modela je pokazala nemoč mariborskega gospodarstva, saj so bili kvalitativni in kvantitativni učinki, zaradi skromnega razvojnega potenciala manjši od pričakovanih.

Endogeno ("bottom – up" model) zasnovan pristop k spodbujanju razvoja, ki temelji na izkoriščanju lastnih razvojnih možnosti mariborskega gospodarstva, je v tej razvojni fazi nujen. Vendar bi se moral čimprej povezati z modelom "local – global partnership", da bi dosegli večjo učinkovitost v razvoju s povezovanjem mednarodnih in državnih sredstev, kakor tudi z zasebnimi sredstvi, in izgraditi javno – zasebno partnerstvo.

Pomen procesov prestrukturiranja mariborske industrije je v prilagajanju razmeram na svetovnem trgu, ki izhaja iz ekonomskih ciljev dolgoročne rasti dodane vrednosti in produktivnosti. Na ta način bo omogočen primeren standard prebivalstvu in zagotovljen regionalni razvoj. Uspešnost tega cilja je odvisna od uspešnega razvoja predelovalnih dejavnosti, ki so tesno povezane z ostalimi gospodarskimi dejavnostmi.

Razvite predelovalne dejavnosti so generator razvoja storitvenih dejavnosti, vezanih na industrijo. V teh storitvenih dejavnosti so možnosti zaposlitev delovne sile, ki je zaradi racionalizacije proizvodnih procesov in večje produktivnosti dela izgubila delovna mesta v predelovalni dejavnosti.

Za izboljšanje položaja mariborskega gospodarstva in uspešno uresničitev razvojnega programa je potrebno spodbuditi strateške nosilce njegovega razvoja (prometna – logistična dejavnost, finančne in poslovne storitve, turizem, veliko in malo podjetništvo). Tako v regionalnem kot nacionalnem interesu je potrebno izkoristiti ugoden geostrateški položaj in razvojno perspektivo v funkciji čezmejnega sodelovanja. Povečati je potrebno javna in privatna vlaganja v izobraževanje, zlasti pa investiranje v znanost in nove tehnologije, ki bi skupaj z vlaganji v podjetništvo tvorilo osnovo za preobrazbo mariborskega gospodarstva.

Viri in literatura

- Černe, A. 2002: Regionalni problemi in regionalni razvojni programi v Sloveniji. Zbornik radova: Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo, Zagreb.
- Lorber, L. 1993: Vpliv industrije na razvoj Maribora. Magistrska naloga, Sveučilište v Zagrebu, Prirodoslovno – matematična fakulteta, Zagreb.
- Lorber, L. 1999: Procesi prestrukturiranja mariborske industrije in njihov vpliv na transformacijo prostora. Doktorska naloga, Sveučilište v Zagrebu, Prirodoslovno – matematična fakulteta, Zagreb.
- Lorber, L. 2002: Slovenia's Changed Geographical – Economical Position in Comparison with Neighbouring Countries after 1991. Zbornik radova: Problemi regionalnog razvoja Hrvatske i susednjih zemalja, Hrvatsko geografsko društvo. Zagreb.
- Lorber, L. 2003a: Transfer of Know – How and Technology – Economy, Region, University. Informatologia, Hrvatsko komunikološko društvo. Zagreb.
- Lorber, L. 2003b: Prenos znanja in tehnologij kot spodbujevalec regionalnega razvoja = Transfer of know-how and technology as stimulator for regional development, Podravina. Samobor.
- Lorber, L. 2004: Ekonomska geografija. Študijsko gradivo, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor.
- Lorber, L. 2005: The Influence of EU Enlargement process on Structural Changes of Slovenia's Economy. Erwartungen und erste Ergebnisse der EU – Erweiterung (Tagung des Forschungssechsecks der Universitäten Bayreuth, Bratislava, Graz, Maribor, Pecs und Plzen), Arbeitsmaterialien zur Raumordnung und Raumplanung, Bayreuth.
- Manschwetius, U. 1995: Regionalmarketing: Marketingals Instrument der Wirtschaftsentwicklung, Wiesbaden.
- Parker, P. 2000: Global Opportunities and Regional Strategies: Contrasting Canada's Technology Triangle and Australia's Multi – Function Polis. V Regional Cohesion and Competition in the Age of Globalization.
- Regionalni razvojni program statistične regije Podravje, EIM, MRA, ZRS Bistra, 2004, Maribor.
- Strategija razvoja Slovenije, Vlada RS, 2005, Ljubljana.
- Medmrežje: <http://www.ajpes.si>
- Medmrežje: <http://www.ess.gov.si>
- Medmrežje: <http://www.sigov.si/zmar>
- Medmrežje: <http://www.stat.si>
- Medmrežje: <http://www.maribor.si>

6. Opombe

¹ Ocene, ki jih je napravil Ž. Šifer, kažejo, da se je število industrijskega prebivalstva od celotnega slovenskega prebivalstva od leta 1880 – 1910 povečalo od 11,0 % na 12,8 %.

² Po popisu prebivalstva iz leta 1910 je imelo mesto Maribor, skupaj z zaposlenimi v obrti, 25,7 % aktivnega industrijskega prebivalstva.

³ Konec leta 1938 je imel Maribor sedemindvajset tekstilnih tovarn, kjer je bilo zaposlenih 6293 delavcev ali 35,7 % vseh slovenskih tekstilnih delavcev. Kovinska industrija je takrat zaposlovala 3700 delavcev.

⁴ V Mariboru je bilo leta 1951 šestinideset industrijskih podjetij, ki so nastala z združitvijo devetinosemdesetih tovarn, obratov in obrtnih delavnic.

⁵ Podjetja so se organizacijsko preoblikovala v temeljne organizacije združenega dela – TOZD. Med petinpetdesetimi podjetji jih je kar triinštirideset razpadlo na TOZD-e.

⁶ Industrija je večino dohodka ustvarjala v velikih podjetjih s proizvodnjo gospodarskih vozil, investicijske opreme in s tekstilno proizvodnjo, usmerjeno pretežno za potrebe jugoslovanskega trga. Takšna struktura industrijskih podjetij ni vzpodbujala razvoja malih in srednje velikih podjetij, ki so fleksibilnejša in bi se lažje prilagajala spremembam na trgu. Zato je Maribor doživel usodo starih industrijskih mest. Klasična industrija ni proizvajala blaga za široko potrošnjo in izdelkov z visoko dodano vrednostjo, zato s svojo ponudbo ni mogla nastopiti na konkurenčnih trgih in nadoknaditi izgube južnega trga (Lorber 2004).

⁷ Selitev sedeža Pošte Slovenije iz Ljubljane v Maribor.

⁸ Finančni inženiringi so v obdobju 1992 – 1994 pomenili glavni vir kapitala za novo nastala privatna podjetja. V času visoke inflacije je sivi finančni trg posojal denar po oderuških obrestih. Z zaježitvijo inflacije je prišlo do zloma večine teh inženiringov, ki niso bili več sposobni plačevati nerealno visokih obresti, kaj šele glavnice svojim vlagateljem. Tako je prišlo do zloma sivega finančnega trga v letu 1995.

⁹ Ključ za povezavo enovite klasifikacije dejavnosti (EKD) s standardno klasifikacijo dejavnosti (SKD), april 1996.

EKD	Opis	Opis	SKD
01	Industrija in rudarstvo	Predelovalne dejavnosti	D
	Rudarstvo		C
	Oskrba z elektriko, plinom in vodo		E
02	Kmetijstvo in ribištvo	Kmetijstvo, lov gozdarstvo	A
		Ribištvo	B
03	Gozdarstvo (vključeno v A)		
04	Vodno gospodarstvo (vključeno v E)		
05	Gradbeništvo	Gradbeništvo	F
06	Promet in zveze	Promet, skladiščenje in zveze	I
07	Trgovina	Trgovina, popravila motornih vozil in izdelkov široke porabe	G
08	Gostinstvo in turizem	Gostinstvo	H
09	Obrt in osebne storitve	Druge javne in osebne storitve	O
10	Stanovanjsko komunalne dejavnosti in poslovne storitve	Poslovanje z nepremičninami, najem	K
11	Finančne, tehnične in poslovne storitve	Finančno posredništvo	J
12	Izobraževanje	Izobraževanje	M
13	Zdravstvo in socialno varstvo	Zdravstvo in socialno varstvo	N
14	Družbenopolitične organizacije	Dejavnosti javne uprave in obrambe, obvezno socialno zavarovanje	L
		Eksteritorialne organizacije in združenja	Q

¹⁰ Do leta 1996 veljajo podatki za občine Maribor, Pesnica in Ruše in predstavljajo delež brezposelnih v številu vseh aktivnih oseb.

¹¹ Po letu 1997 veljajo podatki za UE Maribor in predstavljajo delež brezposelnih v številu vseh aktivnih oseb.

¹² Propulzivna industrija pospešuje razvoj spremljajoče nove proizvodnje in storitev.

¹³ Stečaj TAM-a., kot posledica efekta »glej in čakaj« ter državnega intervencionizma.

¹⁴ Težave in stečaj MTT v Melju. Kriza v tekstilni dejavnosti še se pogloblja. Tako ta panoga beleži nadaljnje občutno nazadovanje in zmanjševanje števila zaposlenih.

¹⁵ Podatki za leto 1994 kažejo na nizek delež proizvodnje, kar je posledica stečaja Elektrokovine. V letu 1996 je proizvodnja narasla zaradi vlaganja Siemens v del Elektrokovine – Svetila.

¹⁶ V letu 1994 je prišlo do stečaja Metalne. Metalna je razpadla, del podjetja je prevzelo podjetje Palfinger (direktno vlaganje tujega kapitala), drugi del podjetja pa je po letu 1995 obnovil del proizvodnje in dosega danes ugodne gospodarske rezultate.

Zato je delež proizvodnje na delu strojegradnje dvignil svoj delež v strukturi proizvodnje.

¹⁷ Vlaganja v mariborsko gospodarstvo so dosegala 75,0 % republiškega povprečja v letu 1990 in samo 67,0 % v letih 1992 - 1994 (Lorber 1999).

¹⁸ Ključ za povezavo EKD s SKD dejavnostmi, april 1996.

EKD	SKD	Opis
130	DA	Proizvodnja živilskih proizvodov
131	DA	Proizvodnja pijač
132	DA	Proizvodnja krmil
125	DB	Proizvodnja preje in tkanin
126	DB	Proizvodnja končnih tekstilnih izdelkov
117	DL	Proizvodnja električnih strojev in aparatov
115	DM	Proizvodnja prometnih sredstev
114	DK	Strojgradnja
113	DJ	Predelava kovin
118	DG	Proizvodnja bazičnih kemičnih izdelkov
119	DG	Predelava kemičnih izdelkov
126	DH	Predelava kavčuka

¹⁹ Glej Preglednico 1: Delež prihodkov mariborskega gospodarstva v prihodkih RS v obdobju 1986 - 2004.

²⁰ Glej Preglednico 7: Delež dohodka in zaposlenih v odstotkih po kriznih proizvodnih dejavnostih mariborskega gospodarstva v primerjavi s trendi v državi.

²¹ Glej Preglednico 8: Delež dohodka in zaposlenih v odstotkih uspešnih proizvodnih dejavnostih mariborskega gospodarstva v primerjavi s trendi v državi.

²² Vmesno poročilo o uresničevanju lizbonske strategije Wima Koka, november 2004.

STRUCTURAL CHANGES OF MARIBOR ECONOMY AFTER YEAR 1991

Summary

Already in the mid nineteenth century, Maribor was an important transport centre on the European West-East and North-South axes. Building of the South railway in two directions, Vienna-Maribor-Trieste and Klagenfurt-Maribor-Varaždin, was the key location factor for development of Maribor industry. During the first development stage of industrialisation, Maribor economy went through rapid bloom of classic industrial sectors.

Production industrial activities were crucial for the development of Maribor economy that reached the peak of its development in the period after the World War II. The first signs of crisis began to show in the middle sixties when no structural changes in classic industrial branches or development of new production activities with higher added value that would enable further economic growth and competitiveness in the international market occurred. Because of the delayed process of tertiarization of the economy which could enable employment of surplus industrial labour force, the process of positive deindustrialisation which could enable gradual restructuring of the economy without collapse of industrial systems and economic recession of the region as a whole did not occur also.

Contrary to industrial development in other Slovenian regions that began to develop processing industry in the mid-sixties, Maribor industry production was still based on production of motor vehicles, textile industry and production of investment equipment at the time. These activities presented more than 60.0 % of all activities in the Maribor industrial production. Maribor represented a typical old industrial city considering the fact that until 1991, over 50.0 % of total revenue of Maribor economy came from industrial production.

In 1988, an immense economic crisis occurred in Maribor. In the former Yugoslavia, the common Yugoslav market disintegrated along with the increasing internal political conflicts. Slovenian economy which was heavily tied to the southern markets fell into the crisis practically over night and Maribor industry, which mostly depended on Yugoslav Army purchases, in particular. The beginning of the recession of Maribor industrial production was thus bound to the cancellation of the purchase orders for military vehicles. This was the beginning of the crisis in the sector of transportation vehicles production that represented over 40.0 % of revenues of the industry or over 20,0 % of all revenues of Maribor economy.

After Slovenia gained independence in the 1991, Maribor economy encountered a crisis in the sectors of investment equipment production and textile industry. Production of textiles, once a parade horse of industrial production which represented the basic economic foundation of the wartime and post-war Maribor development, was because of its quality and tradition the last to experience the crisis which, however, coincided with the crisis in this sector in the European area.

Thus Maribor economy went through all the stages of negative deindustrialisation since the middle of the 80s until the 2006 and repeated all the mistakes of economic restructuring of old industrial centres known from literature of the seventies and eighties. The main characteristic of that period was the fact that the companies succumbed to the wait-and-see effect. Slovenia as a newly formed state in transition from socialist regime to market economy and in the transitional period of adaptation for entry to the EU made some key mistakes implementing state interventionism of the top-down model. This helped it maintain social peace artificially but in the long run affected the too slow restructuring of manufacturing sectors which is a necessity for increase of economic growth.

In the future, Maribor economy can assure successful regional development by developing transport and logistic activities, financial and business services, tourism and by stimulation of entrepreneurship. It is in the regional and national interest to take advantage of the favourable geostrategic position and development perspective for the purpose of international cooperation. Public and private investments in education should be enhanced, especially investing in science and new technologies that would, together with investments in entrepreneurship, form a basis for transformation of Maribor economy.